

Det är för övrigt en stilistiskt ambitiös avhandling som Trejling skrivit, där resonemangen gärna avslutas med en vackert formulerad insikt som fångar komplexa samband. I något fall kanske den stilistiska ambitionen infrias på bekostnad av pedagogiken. Å andra sidan kanske man kan se det som att Trejling gör det hon talar om, det vill säga lämnar en öppenhet i texten för alternativa innebörder. Kanske *Creaturely metaphors in D. H. Lawrence, H.D., and Virginia Woolf* är en spektral avhandling?

Marie Öhman

Louise Faymonville, *Hövisk litteratur och förändringar i det fornsvenska textlandskapet*, Stockholm: Stockholm Studies in Scandinavian Philology, New Series 72, 2023, 326 s. (diss. Stockholm)

<https://doi.org/10.54797/tfl.v55i1.55945>

Louise Faymonville har disputerat i nordiska språk men ämnet för hennes doktorsavhandling är på samma gång språkvetenskapligt och litteraturvetenskapligt. Den handlar om den höviska kulturens inflytande på svensk profan litteratur och litterärt språkbruk under senmedeltiden från tidigt 1300-tal till och med tidigt 1500-tal. Med ”hövisk kultur” avses en aristokratisk livsstil och ideologi med anknytning till riddaridealet i franska och tyska hovkretsar. En given utgångspunkt för hennes undersökning är de så kallade *Eufemiavisorerna*, tre välskrivna och underhållande riddarromaner på knittelvers, översatta i början av 1300-talet på föranstaltning av norska drottning Eufemia med anledning av hennes dotters äktenskap med svenske hertig Erik Magnusson. I Norge hade franska riddarromaner och hövisk kultur introducerats vid hovet och inom aristokratin redan under 1200-talet och inspirerat till ett rikt flöde av nyskrivna norröna texter i samma genre, särskilt på Island, där den inhemska berättarkonsten sedan länge var väl utvecklad.

Om drottningen hoppats att hennes initiativ skulle få samma inspi-

rerande effekt på svensk litteratur bör hon dock ha blivit besviken, eftersom endast mycket få verk i samma genre skrevs av svenskar i Eufemias efterföljd, alla översättningar och ingen av samma litterära dignitet. Däremot skrevs vår första och mest berömda rimkrönika, *Erikskrönikan*, på knittelvers och med likartade höviska ambitioner som Eufemias riddarromaner. Dessa ambitioner övergavs dock i stor utsträckning i efterföljande rimkrönikor som tycks ha fungerat mer som politisk propaganda än som aristokratisk underhållning. Efter en lovande början och en kort blomstring i 1300-talets början, huvudsakligen tack vare Eufemia, framstår därför den efterföljande sista delen av medeltiden som litterärt torftigare vad gäller skriven hövisk berättarkonst i Sverige.

Syftet med Faymonvilles avhandling är inte desto mindre att påvisa hövisk vokabulär och språkbruk som spritt sig till profan svensk litteratur i bred mening ända från *Eufemiavisorna* fram till reformationen på 1500-talet. Starkt inspirerad av Itamar Even-Zohars så kallade "Polysystem theory" om förhållandet mellan olika genrer i "textlandskapet" vill hon påvisa språkliga förändringar i hela det litterära systemet genom att gå igenom tidsperiodens samtliga profana genrens texter och registrera alla ord och uttryck som hon betraktar som särskilt utmärkande för hövisk vokabulär. Som exempel kan nämnas adjektiv som "hövisk" och "korteis" (franskans "courtois"), uttryck för hövisk kärlek som "amur", "kyssa" och "älskoghe", aristokratiske titlar och personbeskrivningar som "härtogher" och "jungfru", formelaktiga uttryck som beskriver fester ("gläpe ok gaman") eller tournerspel ("banér", "glaven"). Man kan invända mot att en del av hennes utvalda ord och uttryck inte alltid behöver uppfattas som specifikt utmärkande för hövisk kultur utan också kan ingå i helt andra sammanhang och därför inte nödvändigtvis behöver uppfattas som tecken på höviskt inflytande. Dock måste man medge att hennes ordsamlingar ger övertygande belägg för att den höviska kulturen och riddarromantiken faktiskt lämnat tydliga spår i senmedeltidens profana litteratur, även om verken och genrerna som sådana inte kan karakteriseras som speciellt höviska eller riddarromantiska, dessutom som litteratur relativt obetydliga jämfört med vad som samtidigt produceras på norrönt område.

En mycket viktig invändning kan göras mot hennes undersök-

ningsmaterial: det innefattar inte Sveriges medeltida ballader, som sannolikt var den viktigaste litterära förmedlaren av hövisk kultur. Förklaringen till detta är uppenbarligen att balladerna inte föreligger i medeltida skriftlig form utan endast i senare nedskrifter. Inte desto mindre vet vi genom medeltida citat, kyrkmålningar och fornsvenska språkformer att de i muntlig form måste ha förekommit i Sverige senast på 1300-talet och till skillnad från riddarromanerna inte enbart inom den högre aristokratin utan förmodligen också i mer folkliga kretsar. Balladformler har bland annat påvisats i *Eufemiavisorna*, vilket visar att balladen som muntlig genre och dansvisa kom till Sverige före riddarromanen. Det är för mig obegripligt att Faymonville i sin avhandling inte ens tar upp frågan om balladens muntliga inflytande utan skriver som om medeltidens litteratur endast kunde påverkas av skriftliga källor. Centrala verk inom balladforskningen som Bengt R. Jonssons *Svensk balladtradition* (1967) saknas i hennes litteraturförteckning liksom hela det stora samlingsverket *Sveriges medeltida ballader* i fem band (1983–2001).

Värdet med Louise Faymonvilles doktorsavhandling är för en litteraturvetare att den registrerar ett stort antal ord och uttryck ur den höviska sfären. Men någon trovärdig bild av den höviska litteraturens förändring av det fornsvenska textlandskapet kan knappast åstadkommas, såvida man inte tar hänsyn till förekomsten av medeltida riddarballader. Jämförelser med hövisk litteratur i det övriga Norden och Tyskland vid samma tid hade också varit önskvärda för att sätta in ämnet i ett större sammanhang. Det förvånar mig slutligen att Henrik Williams moderna och kommenterade tvåbandsutgåva av *Eufemiavisorna* från 2018 inte heller finns åberopad i denna avhandling.

Lars Lönnroth